

Sázka na absolutní drama. Šedivý s Nekvasilem odkrývají zákulisí velkého operního thrilleru Hráč

12:14 | 19.05.26 [Originál](#) [Stáhnout](#)Internet • [ZDROJ](#): Ostravan.cz - Články • [AUTOR](#): Milan Bátor • [SUPERTÉMA](#): Národní divadlo moravskoslezské • [TÉMA](#): Národní divadlo moravskoslezské

Vše vsadit na jednu kartu, v lásce i v životě. **Národní divadlo moravskoslezské** chystá ostravskou premiéru Prokofjevovy opery Hráč, která slibuje strhující podívanou plnou emocí na ostří n ože. Jak se v tónové smrti diriguje partitura plná adrenalinu a jak se na scéně buduje napětí, ze kterého mrazí? O vnitřním neklidu postav, geniální instrumentaci i o nadčasovém varování před hráčskou závislostí hovoří v obsáhlém dvojrozhovoru hudební ředitel opery **NDM** a dirigent Marek Šedivý a režisér inscenace **Jiří Nekvasil**.

Opera Hráč je plná paradoxů. Byla dokončena v roce 1917, ale revoluce její premiéru v Mariinském divadle zastavila. Jak se tato „vnitřní revolučnost“ a neklid doby odráží ve vašem režijním pojetí?

Jiří Nekvasil: Hráče Prokofjev komponoval mezi prosincem 1915 až dubnem 1916. Tedy v letech kdy v Evropě probíhala 1. světová válka. Rusko se jí aktivně účastnilo jako člen Dohody. Myslím, že se ani tato skutečnost v díle neodráží. Rekl bych, že i přes složitost doby byla hlavním zájmem mladého Prokofjeva jeho hudba a vznikající opera. Pokud byla premiéra plánována na začátek rok u 1917, je třeba si uvědomit, že je nutný nějaký čas k vytvoření provozovacích materiálů, takže únorová revoluce téhož roku byla pro Prokofjevovu operu něčím, co znemožnilo její premiéru a rozhodně se nemohlo propast do její podoby. Myslím, že to muselo být pro šestadvacetiletého skladatele velké zklamání, větší než případná revoluční radost z toho, že padl car. Jestli se v hudební podobě Hráče odráží to, co nazýváte v otázce „vnitřní revolučnost“, vnímám ji jako fascinující příval velmi originální, nervní hudby, plné mladického elánu a zdravého skladatelského sebevědomí. Prokofjevo va první celovečerní opera jí doslova pletěká. Hudba vytváří horečnatou atmosféru, plnou neklidu. Dále dopovídá světy postav, které z Dostojevského románu přešly do Prokofjevovy opery. Více než neklid doby je zde silně zachycen vnitřní neklid jednajících postav, jejich velká touha po penězích. Premiéru v Petrohradu v roce 1917 měl tehdy režisovat Vsevolod Mejerchold. Mohla to být pozoru hodná originální moderní inscenace. Nestalo se tak. Světové premiéry se dočkal Hráč až v roce 1929 v Bruselu.

V Ostravě zazní revidovaná verze Hráče z roku 1927. Proč jste se rozhodli právě pro tuto verzi a v čem tkví její hudební specifika oproti té původní z roku 1917?

Marek Šedivý: Obecně, pokud má nějaké dílo více verzí, vždy nejraději sáhnou po té poslední, do které autor zasáhl. Každý tvůrce v ní nejlépe, proč má potřebu své dílo přepracovat a vylepšit. Revi dovaná verze Hráče z roku 1927 se nyní hrává po celém světě. Narazil jsem na nahrávku z moskevského Velkého divadla pod vedením Genadije Rožděstvenského, není kompletní, ale je to ta origi nální verze. Tento dirigent natočil ještě i revidovanou verzi s Velkým orchestrem všesvazového rádia v roce 1963. Co je ale důležité, když si poslechnete tu originální verzi, pochopíte, proč Prokofjev operu zásadně přepracoval. Přirovnal bych to k rozdílu mezi původní a poslední verzí Janáčkovy Jenůfy. U první poznáváte hrubý materiál, ale v poslední verzi je něco vynecháno, jinak zh armonizováno, jinak instrumentováno, něco přidáno a celé to najednou začne dávat užasný smysl.

Prokofjev svým způsobem navazuje na Musorgského a klade důraz na „zřívavou řeč“. Jak náročné je pro orchestr sledovat tyto drobné psychologické záchvěvy postav, aby hu dba nezastínila slovo?

Marek Šedivý: Hudba je tak skvěle napsaná, že slovo a jeho význam doplňuje, zvýrazňuje a dotváří. Je tempově velmi proměnlivá. Je to v podstatě takový rozsáhlý recitativ. Pro dirigenta dost ná r očná partitura. Mám-li být upřímný, je to asi to nejtěžší, co jsem kdy dirigoval.

Marek Šedivý a **Jiří Nekvasil**. (Foto: Martin Popelář)

Dostojevskij napsal svůj román za 26 dní, aby splatil dluhy. Jakým způsobem se snažíte zprostředkovat tu horečnatost, spěch a tlak, pod kterým dílo vznikalo?

Jiří Nekvasil: Když knihu čtete a o této skutečnosti nevíte, žádnou horečnatost, spěch a mimořádný tlak v Dostojevského textu nevidíte. Ano, kniha má své svižné tempo. Není totiž dlouhá, dnešní literární věda by ji spíše nazvala novelou. Je zde poměrně málo jednajících postav a děj je poměrně sevřený. Příběh se odehrává ve fiktivním lázeňském městě Rulettenburg, jehož předlohou je zř íjmě německý Wiesbaden, lázeňské město s dodnes fungujícím známým kasinem. Pouze v posledních dvou kapitolách románů, kde se stručně dopovídají osudy hlavních postav, se dostáváme do Paříže a dalších míst. Víme, že Dostojevskij román nadořkoval své budoucí ženě Anně Grigorjevne Snitnikově, studentce stenografie, za pouhých dvacet šest dní a svůj úkol vůči nakladateli tak spln il. To, že byl Dostojevskij v jisté fázi svého života vášnivým, závislým hráčem – gamblérem, je rovněž známo. Také to, že dokázal s touto závislostí naráz skončit. Dostojevskij znal velmi dobře prost ředí luxusních heren v německých lázeňských městech Baden Baden, Bad Homgurg a Wiesbaden. Ve všech třech má nyní sochu. Repliku jedné z nich uvidíte i ve scénografií prvního dějství našeho Hráče. Kniha je napsána v ich formě. Vypravěčem je domácí učitel dětí ruského generála Alexej. On je ústřední postavou románů i opery. Jeho pohledem nahlížíme do života ruské rodiny v Německu. Libreto si z románů vytvořil sám Prokofjev, který sleduje lineární linku románů i v opeře. Samozřejmě musí krátiť pro potřeby operního libreta. Některé scény vynechává a svůj příběh konc í v polovině patnácté kapitoly. Nedopovídá osudy postav a opera posléze končí spíše otevřeně. Ve svém pokojku zůstává sám Alexej opuštěný Polinou, sám se spoustou peněz, které tuto noc vyhr ál v kasinu. Co bude dál? Touto otázkou dílo končí jako horečnatý sen.

Dobová kritika psala o autoru jako o „Mozartovi v hudebním jazyce naší doby“. Můžeme v partitūře opravdu onu „mozartovskou“ lehkost zaslechnout? V čem naopak vnímáte ča sto zmiňovaný drsný modernismus 20. století?

Marek Šedivý: Určitě neuslyšíte hudbu, jakou znáte z jeho Klasické symfonie nebo baletu Romeo a Julie. Ten modernismus se skrývá v drsnější a misty břitké harmonizaci, která je ovšem stravitel ná i pro běžného posluchače. Hudba geniálně dotváří jevištní vyjádření a charakteru postav. Partitura je skvěle instrumentovaná. Je to právě hudební divadlo se vším všudy, které klade ty nejvyšší nároky na všechny zúčastněné.

Opera zazní v ruském originále. Jak moc je ruský jazyk s jeho specifickou rytmikou důležitý pro správné vyznění Prokofjevovy hudby?

Marek Šedivý: Vezmu to trochu od lesa. Nemohu si hrát na odborníka na ruštinu. Přiznám se, že je to má první ruská opera. Jako dirigent i klavírista jsem interpretoval mnoho ruské hudby Čajkov ského, Prokofjeva, Šostakoviče, Musorgského, ale nikdy jejich operu. Je to pro mne výzva. Musel jsem se naučit číst azbuku. Patřím do generace, která už ve škole ruštinu neměla. Tak jsem se ho dně ptal, jak se co vyslovuje, kde jsou akcenty. Prokofjev vokální složku napsal tak skvěle, že text a jeho dikce nikdy nejdou proti hudbě. Revidovaná verze určená pro premiéru v Bruselu byla ve fr ancouzštině, skladatel musel drobně upravit rytmus zpívaného textu tak, aby odpovídal rytmu a dikci francouzštiny. Zdá se mi však, že ruský jazyk této opeře sluší víc.

Prokofjev pracoval přímo s prozaickým textem. Je pro režiséra snazší pracovat s takto syrovým materiálem? Jak se vyrovnáváte s faktem, že zde chybí klasické „operní árie“?

Jiří Nekvasil: Libreto, které si skladatel z Dostojevského románů vytvořil, vychází téměř doslova z dialogů jednání. Strhující dialogy a dialogické jednání patří k velkým spisovatelským dovednoste m Dostojevského. Jsou dynamické, plné zvrátů, vnitřního napětí, kontrastů a emocí. I to je jeden z důvodů proč Dostojevskij, ačkoliv nenapsal žádnou divadelní hru, se často díky rozličným dramati z acím svých próz často hraje na jevištích po celém světě. Neveršovaná operní libreta jsou od konce 19. století častá například u veristů. A pak začnou převažovat. Například i Wenigovo libreto Dvoř ákovy opery Čert a Káča je napsáno v próze, výjimkou jsou zde jen písně Ověčka a čertů v pekle. Většina oper napsaných od té doby má neveršované libreto. Veršovaná libreta jsou spíš výjimkou a sledují určitý umělecký koncept. Opera jako žánr se neustále vyvíjí. Podoba a struktura jakéhokoliv operního díla pak určuje jeho aktuální scénickou podobu. Pokud se rozhodnu dílo inscenovat, v ycházím z toho, jaké je, a ne z toho, co tam chybí. Při každé své inscenaci vycházím v první řadě z vnitřní struktury, obsahu a formy díla. V něm hledám jeho rezonanci s dnešním divákem. Operu hra je dnes a tady. O to větší odpovědnost cítím, přidáváme-li na jeviště dílo, se kterým se většina publika neměla možnost potkat. Děláme vše pro to, aby první ostravské setkání našich diváků s Pr okofjevovým Hráčem bylo silným, inspirativním, možná i vzrušujícím zážitkem.

Vypadá to, že jim bude. Postava Alexeje propadá hazardu, což je paralela k dnešním moderním závislostem. Vnímáte to jako možnost aktualizace, nebo je pro vás důležitější zac hovat dobový kolorit lázeňského města roku 1865?

Jiří Nekvasil: Operu inscenujeme jako expresivní, mírně groteskní horečnaté vyprávění. Příběh je situován kolem roku 1865. Hudební jazyk Prokofjeva patří jednoznačně do toho nejprogresivnějšího z počátku 20. století. Na vyprávění se díváme expresionistickými brýlemi doby vzniku opery. Tyto brýle si nasazujeme ve druhé polovině třetí dekády 21. století. A někdy se nám ta současnost do celého vyprávění propíše. Vyprávět příběh opery současnými prostředky pro mě neznamená jen přesunout děj do současnosti a využívat současných reálií a rekvizit, ale vytvořit or iginální divadelní vyprávění a jeho svět, čímž dáváme prostor příběhům minulosti aktuálně hovořit k našim životům a zkušenostem.

Je Alexej dobrý hráč?

Jiří Nekvasil: Až do posledního dějství se jeví Alexej jako hráč spíše neúspěšný. Hned v první dějství se o něm dovídáme, že ho Polina požádala, aby hrál za její peníze místo ní a vyhrál jí peníze na zaplacení dluhu. Alexej všechny její peníze prohraje. I když hraje za sebe, prohraje i svou předtím získanou výhru ve výši 6000. Skutečnou hráčskou vášnivou jízdu zažívá Alexej až ve čtvrtém dě jství. Hraje a hraje, až na jednu prohru stále vyhrává. A odnáší si domů obrovské peníze – dvě stě tisíc! Je vítězem večera. Přinesou mu ale peníze opravdu štěstí?

To je dobrá otázka! Vztah Alexeje a Poliny je destruktivní a vypjatý. Jak se vám podařilo obsadit tyto role, které vyžadují nejen špičkový zpěv, ale i mimořádné herecké nasazení ?

Jiří Nekvasil: Máme dvě vynikající Poliny: Aničku Nitrovou a Zuzanu Revai. Alexejem bude Luciano Mastro, který poprvé ve své kariéře nastudoval roli v ruštině. Všichni jsou výborní herci a zpěv áci a k nastudování svých náročných partů přistupují s velkou odpovědností a nasazením. Alexander Kravets, druhý představitel Alexeje, se v Ostravě představí poprvé. Tento tenorista má za sebo u úctyhodnou dlouholetou kariéru, která zahrnuje působení v řadě významných světových operních domů. Nelze nezmínit, že Marek Šedivý obsadil skvěle i další role. Všichni šli do těchto zajímavých h a nesnadných úkolů s velkým nasazením a chutí. Opera Hráč je velkým ansámbovým divadlem.

Marek Šedivý a **Jiří Nekvasil**. (Foto: Martin Popelář)

Čím je tato opera pro dnešního diváka přitažlivá?

Marek Šedivý: Je to skvělá konverzační hra s velmi přitažlivou hudbou a náročnými pěveckými party, v kterých naši pěvci excelují. Scéna rulety ve 4. jednání je fascinující sama o sobě. Nepředsta vitelně obtížná na koordinaci pro všechny zúčastněné. Je to jak adrenalinový sport.

Jiří Nekvasil: Hudbou. Prokofjevův hudební jazyk je svěží a velmi invenční, dokáže vyprávět a komentovat příběh na jedné straně s ironickým odstupem, ale i vyjádřit velké emoce.

Co je podle vás tím hlavním motorem opery? Je to touha po penězích, láska k Polině, nebo prostě čistý adrenalin z risku?

Marek Šedivý: Pokud myslíte hlavního hrdinu Alexeje, tak je to zvláštní přitažlivost, kterou Polina oplývá. Nevím, zda to můžeme nazvat láskou. Oba se častokrát chovají dost iracionálně. Samozřejmě jméno adrenalin z risku tam je také přítomné a plně se projevuje ve scéně rulety. A o peníze tam jde vlastně všude. Generál a „zlatokopka“ Blanche čekají, až budou dědit po bábině. Intrikán markýz půlkuje generálovi peníze na směnou. Sympatickými postavami jsou bábinka a Mr. Astley. Ti jsou jediní, kdo jsou skutečně bohatí. Mr. Astley je anglický příjemný džentlmen, bábinka velmi ironická a ostrá osoba, která všechny okamžitě prohlédne a také patřičně okomentuje.

Jiří Nekvasil: Hlavním motorem jsou peníze! Většina postav touží po penězích, protože je přece velmi potřebuje. K lepšímu, pohodlnému, velkosvětovému životu. Ale rozhodně odmítají k jejich získání pracovat. Generál čeká, až zemře v Moskvě bohatá babička a on bude po ní dědit a umožní mu to „pořádně žít“ a vzít si za manželku Francouzku Blanche, kterou miluje. Na Blanche se skutečně hodí současně označení „zlatokopka“. Generál, až bude dědit, bude dobrá zámožná partie. S hodností. Kolem generála se „přátelsky“ ochomýtá markýz. Půjčuje s lichvářským úrokem generálovi peníze a až přijde dědictví, bude mít své peníze i s velkými úroky.

Myslím, že mnohé odpovědi a klíč k příběhu, postavám Hráče a vůbec k velké části Rusů, najdeme v tomto úryvku ze čtvrté kapitoly románu:

„Když se Francouz doslechl o mé prohrě, poznamenal kousavě až vztekle, že člověk si musí zachovat zdravý rozum. Nevím, proč dodal, že mnoho Rusů hraje, ale že podle jeho mínění Rusové dokonce ani hrát neumějí. „A já si myslím, že ruleta byla vymyšlena právě pro Rusy,“ řekl jsem. A když se Francouz na mou odpověď pohrdavě usmál, poznamenal jsem, že mám zaručené pravdu, protože když mluví o Rusech jako o hráčích, haním je mnohem víc než chválím a dá se mi tedy věřit. „Na čem zakládáte svůj názor?“ zeptal se Francouz. „Na tom, že do katechismu čtno cí a přednosti civilizovaného západního člověka se historicky a málem jako hlavní článek počítá schopnost nahromadit kapitál. Kdežto Rus nejenže nedovede nahromadit kapitál, on naopak utráčí jaksi zblůhdarba a nepřístojně. Přesto my Rusové také potřebujeme peníze,“ dodal jsem, „a proto máme ve velké oblibě a velice líhneme k takovému všem, jako je ruleta. Kde člověk může bez ohmatnout rázem za dvě hodiny bez námahy. To nás velice láká – a protože hrajeme jen tak z lehké ruky, prohráváme.“ Do jisté míry je to pravda, samolibě poznamenal Francouz. Ne, není to pravda a měl byste se stydět, mluvit tak o své vlastní přisně a důrazně, podotkl generál.“

Vypadá to, že nás čeká sugestivní zážitek. Je něco, co byste rádi na závěr vzkázali čtenářům?

Jiří Nekvasil: Náš soubor činohry má v této sezoně od 10. ledna letošního roku na repertoáru mimořádnou inscenaci dramaturgice Dostojevského Idioty, která se těší velkému diváckému zájmu. Doporučuji návštěvu Hráče doplnit návštěvou Idioty a naopak. Na pořadí tolik nesejde. Oporně i činoherně ztvárněné Dostojevského prózy se tematicky mnohdy velmi prolínají. Obě přináší velmi silný zážitek vzhledem do temných ruských duší. Mnohdy jsou i naším zrcadlem. Temným pohledem tam, kam nechceme, do zákutí našich běsů. Ale hlavně jsou velkým varováním před lží, deformováním m pravd, hodnot i vztahů. Hlavně těch, co přicházejí z Ruska. Z těch mrazů.

Milan Bátor | Další články

Přečtěte si více z rubriky "Divadlo", nebo přejděte na úvodní stranu.

Opera Hráč je plná paradoxů. Byla dokončena v roce 1917, ale revoluce její premiéru v Mariinském divadle zastavila. Jak se tato „vnitřní revoluce“ a neklid doby odráží ve vašem režijním pojetí?

Jiří Nekvasil: Hráče Prokofjev komponoval mezi prosincem 1915 až dubnem 1916. Tedy v letech kdy v Evropě probíhala 1. světová válka. Rusko se jí aktivně účastnilo jako člen Dohody. Myslím, že se ani tato skutečnost v díle neodráží. Řekl bych, že i přes složitost doby byla hlavním zájmem mladého Prokofjeva jeho hudba a vznikající opera. Pokud byla premiéra plánována na začátek roku 1917, je třeba si uvědomit, že je nutný nějaký čas k vytvoření provozovacího materiálu, takže únorová revoluce téhož roku byla pro Prokofjevovu operu nečím, co znemožnilo její premiéru a rozhodně se nemohlo propsat do její podoby. Myslím, že to muselo být pro šestadvacetiletého skladatele velké zklamání, větší než případná revoluční radost z toho, že padl car. Jestli se v hudební podobě Hráče odráží to, co nazýváte v otázce „vnitřní revoluce“, vnímám ji jako fascinující přívalem velmi originální, nervní hudby, plně mladického elánu a zdravého skladatelského sebevědomí. Prokofjevo va první celovečerní opera jí doslova přetéká. Hudba vytváří horečnatou atmosféru, plnou neklidu. Dále dopovídá světy postav, které z Dostojevského románu přešly do Prokofjevovy opery. Více než neklid doby je zde silně zachycen vnitřní neklid jednajících postav, jejich velká touha po penězích. Premiéru v Petrohradu v roce 1917 měl tehdy režírovat Vsevolod Mejerchold. Mohla to být pozoruhodná originální moderní inscenace. Nestalo se tak. Světové premiéře se dočkal Hráč až v roce 1929 v Bruselu.

V Ostravě zazní revidovaná verze Hráče z roku 1927. Proč jste se rozhodli právě pro tuto verzi a v čem tkví její hudební specifika oproti té původní z roku 1917?

Marek Šedivý: Obecně, pokud má nějaké dílo více verzí, vždy nejraději sáhnou po té poslední, do které autor zasáhl. Každý tvůrce ví nejlépe, proč má potřebu své dílo přepracovat a vylepšit. Revidovaná verze Hráče z roku 1927 se nyní hrává po celém světě. Narazil jsem na nahrávku z moskevského Velkého divadla pod vedením Genadije Rožděstvenského, není kompletní, ale je to ta originální verze. Tento dirigent natočil ještě i revidovanou verzi s Velkým orchestrem všesvazového rádia v roce 1963. Co je ale důležité, když si poslechnete tu originální verzi, pochopíte, proč Prokofjev operu zásadně přepracoval. Přirovnal bych to k rozdílu mezi původní a poslední verzí Janáčkovy Jenůfy. U první poznáváte hrubý materiál, ale v poslední verzi je něco vynecháno, jinak žh armonizováno, jinak instrumentováno, něco přidáno a celé to najednou začne dávat užasný smysl.

Prokofjev svým způsobem navazuje na Musorgského a klade důraz na „zpívanou řeč“. Jak náročné je pro orchestr sledovat tyto drobné psychologické záchvěvy postav, aby hu dba nezastínila slovo?

Marek Šedivý: Hudba je tak skvěle napsaná, že slovo a jeho význam doplňuje, vyjádřuje a dotváří. Je tempově velmi proměnlivá. Je to v podstatě takový rozsáhlý recitativ. Pro dirigenta dost náročná partitura. Mám-li být upřímný, je to asi to nejtěžší, co jsem kdy dirigoval.

Marek Šedivý a **Jiří Nekvasil** (Foto: Martin Popelář)

Dostojevskij napsal svůj román za 26 dní, aby splatil dluhy. Jakým způsobem se snažíte zprostředkovat tu horečnatost, spěch a tlak, pod kterým dílo vznikalo?

Jiří Nekvasil: Když knihu čtete a o této skutečnosti nevíte, žádnou horečnatost, spěch a mimořádný tlak Dostojevského textu nevidíte. Ano, kniha má své svižné tempo. Není totiž dlouhá, dnešní literární věda by ji spíše nazvala novelou. Je zde poměrně málo jednajících postav a děj je poměrně sevřený. Příběh se odehrává ve fiktivním lázeňském městeč Rulletenburg, jehož předlouhou je zřejmě německý Wiesbaden, lázeňské město s dodnes fungujícím známým kasinem. Pouze v posledních dvou kapitolách románu, kde se stručně dopovídají osudy hlavních postav, se dostáváme do Paříže a dalších míst. Víme, že Dostojevskij román nadořkoval své budoucí ženě Anně Grigorjevně Snitkinové, studentce stenografie, za pouhých dvacet šest dní a svůj úkol vůči nakladateli tak splnil. To, že byl Dostojevskij v jisté fázi svého života vášnivým, závislým hráčem – gamblérem, je rovněž známo. Také to, že dokázal s touto závislostí naráz skončit. Dostojevskij znal velmi dobře prostředí luxusních heren v německých lázeňských městech Baden Baden, Bad Homgurg a Wiesbaden. Ve všech třech má nyní sochu. Repliku jedné z nich uvidíte i ve scénografii prvního dějství našeho Hráče. Kniha je napsána v ich formě. Vypravěčem je domácí učitel dětí ruského generála Alexeje. On je ústřední postavou románu i opery. Jeho pohledem nahlížíme do života ruské rodiny v Německu. Libreto si z románu vytvořil sám Prokofjev, který sleduje lineární linku románu i v operě. Samozřejmě musí krátiť pro potřeby operního libreta. Některé scény vynechává a svůj příběh končí i v polovině patnácté kapitoly. Nedopovídá osudy postav a opera posleze končí spíše otevřeně. Ve svém pokojku zůstává sám Alexej opuštěný Polinou, sám se spouští peněz, které tuto noc vyhrál v kasinu. Co bude dál? Touto otázkou dílo končí jako horečnatý sen.

Dobová kritika psala o autoru jako o „Mozartovi v hudebním jazyce naší doby“. Můžeme v partitúře opravdu onu „mozartovskou“ lehkost zaslechnout? V čem naopak vnímáte časté zmiňovaný drsný modernismus 20. století?

Marek Šedivý: Určitě neuslyšíte hudbu, jakou znáte z jeho Klasické symfonie nebo baletu Romeo a Julie. Ten modernismus se skrývá v drsnější a misty břitké harmonizaci, která je ovšem stravitelná i pro běžného posluchače. Hudba geniálně dotváří jevištní vyjádření a charakteru postav. Partitura je skvěle instrumentovaná. Je to právě hudební divadlo se vším všudy, které klade ty nejvyšší nároky na všechny zúčastněné.

Opera zazní v ruském originále. Jak moc je ruský jazyk s jeho specifickou rytmikou důležitý pro správné vyznění Prokofjevovy hudby?

Marek Šedivý: Vezmu to trochu od lesa. Nemohu si hrát na odborníka na ruštinu. Přiznám se, že je to má první ruská opera. Jako dirigent i klavírista jsem interpretoval mnoho ruské hudby Čajkovského, Prokofjeva, Šostakoviče, Musorgského, ale nikdy jejich operu. Je to pro mne výzva. Musel jsem se naučit čist azbuku. Patřím do generace, která už ve škole ruštinu neměla. Tak jsem se ho dně ptal, jak se co vyslovuje, kde jsou akcenty. Prokofjev vokální složku napsal tak skvěle, že text a jeho dikce nikdy nejdou proti hudbě. Revidovaná verze určená pro premiéru v Bruselu byla ve francouzštině, skladatel musel drobně upravit rytmus zpívaného textu tak, aby odpovídal rytmu a dikci francouzštiny. Zdá se mi však, že ruský jazyk této operě sluší víc.

Prokofjev pracoval přímo s prozaickým textem. Je pro režiséra snazší pracovat s takto syrovým materiálem? Jak se vyrovnáváte s faktem, že zde chybí klasické „operní árie“?

Jiří Nekvasil: Libreto, které si skladatel z Dostojevského románu vytvořil, vychází téměř doslova z dialogů jednáni. Strhující dialogy a dialogické jednání patří k velkým spisovatelským dovednostem Dostojevského. Jsou dynamické, plně zvrátí, vnitřního napětí, kontrastu a emoci. I to je jeden z důvodů proč Dostojevskij, ačkoliv nenapsal žádné divadelní hru, se často díky rozličným dramaturgům svých práz často hraje na jevištích po celém světě. Neveršovaná operní libreta jsou od konce 19. století častá například u veristů. A pak začnou převažovat. Například i Wenigovo libreto Dvořákovy opery Čert a Káča je napsáno v próze, výjimkou jsou zde jen písně Ověčka a čert u pekle. Většina oper napsaných od té doby má neveršované libreto. Veršovaná libreta jsou spíše výjimkou a sledují určitý umělecký koncept. Opera jako žánr se neustále vyvíjí. Podoba a struktura jakéhokoliv operního díla pak určuje jeho aktuální scénickou podobu. Pokud se rozhodnu dílo inscenovat, vycházím z toho, jaké je, a ne z toho, co tam chybí. Při každé své inscenaci vycházím v první řadě z vnitřní struktury, obsahu a formy díla. V něm hledám jeho rezonanci s dnešním divákem. Operu hraje dnes a tady. O to větší odpovědnost cítím, přivádíme-li na jeviště dílo, se kterým se většina publika neměla možnost potkat. Děláme vše pro to, aby první ostravské setkání našich diváků s Prokofjevovým Hráčem bylo silným, inspirativním, možná i vzrušujícím zážitkem.

Vypadá to, že jím bude. Postava Alexeje propadá hazardu, což je paralela k dnešním moderním závislostem. Vnímáte to jako možnost aktualizace, nebo je pro vás důležitější zachovat dobou kolorit lázeňského města roku 1865?

Jiří Nekvasil: Operu inscenujeme jako expresivní, mírně groteskní horečnaté vyprávění. Příběh je situován kolem roku 1865. Hudební jazyk Prokofjeva patří jednoznačně do toho nejprogresivnějšího z počátku 20. století. Na vyprávění se díváme expresionistickými brýlemi doby vzniku opery. Tyto brýle si nasazujeme ve druhé polovině třetí dekády 21. století. A někdy se nám ta současnost do celého vyprávění propíše. Vyprávět příběh opery současnými prostředky pro mě neznamená jen přesunout děj do současnosti a využívat současných reálií a rekvizit, ale vytvořit originální divadelní vyprávění a jeho svět, čímž dáváme prostor příběhům minulosti aktuálně hovořit k našim životům a zkušenostem.

Je Alexej dobrý hráč?

Jiří Nekvasil: Až do posledního dějství se jeví Alexej jako hráč spíše neúspěšný. Hned v první dějství se o něm dovídáme, že ho Polina požádala, aby hrál za její peníze místo ní a vyhrál jí peníze na zaplacení dluhu. Alexej všechny její peníze prohraje. I když hraje za sebe, prohraje i svou předtím získanou výhru ve výši 6000. Skutečnou hráčskou vášnivou jízdu zažívá Alexej až ve čtvrtém dějství. Hraje a hraje, až na jednu prohru stále vyhrává. A odnáší si domů obrovské peníze – dvě stě tisíc! Je vítězem večera. Přinesou mu ale peníze opravdu štěstí?

To je dobrá otázka! Vztah Alexeje a Poliny je destruktivní a vypjatý. Jak se vám podařilo obsadit tyto role, které vyžadují nejen špičkový zpěv, ale i mimořádné herecké nasazení?

Jiří Nekvasil: Máme dvě vynikající Poliny: Aničku Nitrovou a Zuzanu Revai. Alexejem bude Luciano Mastro, který poprvé ve své kariéře nastudoval roli v ruštině. Všichni jsou výborní herci a zpěváci a k nastudování svých náročných partů přistupují s velkou odpovědností a nasazením. Alexander Kravets, druhý představitel Alexeje, se v Ostravě představí poprvé. Tento tenorista má za sebou uctyhodnou dlouhou kariéru, která zahrnuje působení v řadě významných světových operních domů. Nelze nezmínit, že Marek Šedivý obsadil skvěle i další role. Všichni šli do těchto zajímavých a nesnadných úkolů s velkým nasazením a chutí. Opera Hráč je velkým ansámblovým divadlem.

Marek Šedivý a **Jiří Nekvasil** (Foto: Martin Popelář)

Čím je tato opera pro dnešního diváka přitažlivá?

Marek Šedivý: Je to skvělá konverzační hra s velmi přitažlivou hudbou a náročnými pěveckými party, v kterých naši pěvci excelují. Scéna rulety ve 4. jednání je fascinující sama o sobě. Nepředstavitelně obtížná a koordinací pro všechny zúčastněné. Je to jak adrenalinový sport.

Jiří Nekvasil: Hudbou. Prokofjevův hudební jazyk je svěží a velmi invenční, dokáže vyprávět a komentovat příběh na jedné straně s ironickým odstupem, ale i vyjádřit velké emoce.

Co je podle vás hlavním motorem opery? Je to touha po penězích, láska k Polině, nebo prostě čistý adrenalin z risku?

Marek Šedivý: Pokud myslíte hlavního hrdinu Alexeje, tak je to zvláštní přitažlivost, kterou Polina oplývá. Nevím, zda to můžeme nazvat láskou. Oba se častokrát chovají dost iracionálně. Samozřejmě adrenalin z risku tam je také přítomen a plně se projeví ve scéně rulety. A o peníze tam jde vlastně všude. Generál a „zlatokopka“ Blanche čekají, až budou dědit po bábině. Intrikán markýz půlkuje generálovi peníze na směnku. Sympatickými postavami jsou bábinka a Mr. Astley. Ti jsou jediní, kdo jsou skutečně bohatí. Mr. Astley je anglický příjemný džentlmen, bábinka velmi ironická a ostrá osoba, která všechny okamžitě prohlédne a také patřičně okomentuje.

Jiří Nekvasil: Hlavním motorem jsou peníze! Většina postav touží po penězích, protože je přece velmi potřebuje. K lepšímu, pohodlnému, velkosvětovému životu. Ale rozhodně odmítají k jejich získání pracovat. Generál čeká, až zemře v Moskvě bohatá babička a on bude po ní dědit a umožní mu to „pořádně žít“ a vzít si za manželku Francouzku Blanche, kterou miluje. Na Blanche se skutečně hodí současné označení „zlatokopka“. Generál, až bude dědit, bude dobrá zámožná partie. S hodností. Kolem generála se „přátelsky“ ochomýtá markýz. Půlkuje s lichvářským úrokem generálovi peníze a až přijde dědictví, bude mít své peníze i s velkými úroky.

Myslím, že mnohé odpovědi a klíč k příběhu, postavám Hráče a vůbec k velké části Rusů, najdeme v tomto úryvku ze čtvrté kapitoly románu:

„Když se Francouz doslechl o mé prohře, poznamenal kousavě až vztekle, že člověk si musí zachovat zdravý rozum. Nevím, proč dodal, že mnoho Rusů hraje, ale že podle jeho mínění Rusové dokonce ani hrát neumějí. „A já si myslím, že ruleta byla vymyšlena právě pro Rusy,“ řekl jsem. A když se Francouz na mou odpověď pohrdavě usmál, poznamenal jsem, že mám zaručeně pravdu, protože když mluvím o Rusech jako o hráčích, haním je mnohem víc než chválím a dá se mi tedy věřit. „Na čem zakládáte svůj názor?“ zeptal se Francouz. „Na tom, že do katechismu ctno stí a předností civilizovaného západního člověka se historicky a málem jako hlavní článek počítá schopnost nahromadit kapitál. Kdežto Rus nejenže nedovede nahromadit kapitál, on naopak utráčí jaksi zbytečně a nepřístojně. Přesto my Rusové také potřebujeme peníze,“ dodal jsem, „a proto máme ve velké oblibě a velice tihneme k takovým věcem, jako je ruleta. Kde člověk může zbýhatnout rázem za dvě hodiny bez námahy. To nás velice láká – a protože hrajeme jen tak z lehké ruky, prohráváme.“ Do jisté míry je to pravda, samolibě poznamenal Francouz. Ne, není to pravda a měl byste se stydět, mluvit tak o své vlastní přisné a důrazně, podotkl generál.“

Vypadá to, že nás čeká suggestivní zážitek. Je něco, co byste rádi na závěr vzkázali čtenářům?

Jiří Nekvasil: Náš soubor činohry má v této sezoně od 10. ledna letošního roku na repertoáru mimořádnou inscenaci dramatisace Dostojevského Idiota, která se těší velkému diváckému zájmu. Doporučuji návštěvu Hráče doplnit návštěvou Idiota a naopak. Na pořadí tolik nesejde. Operně i činoherně ztvárněné Dostojevského prózy se tematicky mnohdy velmi prolínají. Obě přináší velmi silný zážitek vzhledem do temných ruských duší. Mnohdy jsou i naším zrcadlem. Temným pohledem tam, kam nechceme, do zakrutí našich běsů. Ale hlavně jsou velkým varováním před lží, deformováním m pravd, hodnot i vztahů. Hlavně těch, co přicházejí z Ruska. Z těch mrazí.

SEKCE: Kultura a vzdělávání

KLÍČOVÁ SLOVA: Jiří (23x), nekvasil (23x), národní (1x), divadlo (1x), moravskoslezské (1x), ndm (1x)